

Krunski svjedok

Radović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:872368>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



**Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za kazneno procesno pravo**

Marija Radović

KRUNSKI SVJEDOK

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas

Zagreb, srpanj 2024.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Marija Radović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Marija Radović, v.r.

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Institut krunskog svjedoka	3
2.1. Pojam	3
2.2. Povijesni razvoj	8
3. Primjena načela svrhovitosti ili oportuniteta u institutu krunskoga svjedoka	11
4. Pretpostavke i postupak stjecanje statusa krunskog svjedoka	14
4.1. Materijalne pretpostavke i načelo razmjernosti	14
4.2. Postupak stjecanja statusa krunskog svjedoka	16
5. Pravni položaj krunskog svjedoka u kaznenom postupku	18
5.1. Iskaz krunskog svjedoka	18
5.2. Obveze krunskog svjedoka	20
6. Zaštita krunskog svjedoka	21
6.1. Postupovna zaštita	22
6.2. Izvanpostupovna zaštita	24
6.3. Međunarodni izvori o zaštiti svjedoka	25
7. Analiza sudske prakse	27
7.1. Stjecanje statusa krunskog svjedoka	27
7.2. Zakonitost iskaza krunskog svjedoka	29
7.3. Podnošenje zahtjeva za donošenje rješenja o ispitivanju osobe u svojstvu krunskog svjedoka	30
7.4. Isključenje javnosti	30
8. Zaključak	32
9. Literatura	34

1. Uvod

Konfuzija procesnih uloga u kaznenom postupku jedan je od problema s kojim se suočava suvremeno kazneno procesno pravo. Jedna osoba u istom kaznenom postupku ne može istovremeno biti u ulozi okrivljenika i u ulozi svjedoka, zbog različitih procesnih funkcija, ali i različitih prava i dužnosti koje okrivljenik i svjedok imaju u kaznenom postupku. Zakon o kaznenom postupku (dalje: ZKP) iznimno dopušta da pod određenim uvjetima državni odvjetnik odstupi od načela legaliteta, tj. odustane od kaznenog progona okrivljenika te mu sud dodijeli status svjedoka na zahtjev državnog odvjetnika.¹ U tom slučaju dolazi do zamjene procesnih uloga okrivljenika i svjedoka, te se primjenjuje načelo svrhovitosti. Primjena načela svrhovitosti koje se konkretizira u institutu krunskog svjedoka ponekad je nužna u istraživanju najtežih kaznenih djela, prvenstveno organiziranog kriminala.

Organizirani kriminal kao negativna pojava javlja se uslijed života u materijalnom bogatstvu i uslijed ekonomskog i socijalnog razvoja društva.² Cjelovitu i jedinstvenu definiciju organiziranog kriminala vrlo je teško odrediti upravo zbog toga jer je organizirani kriminal kompleksan, ali jedinstven fenomen.³ Od 19. stoljeća javljaju se brojne i različite definicije organiziranog kriminala. Prvi puta je spomenut organizirani kriminal kao pojam u izvještaju senatskog odbora američkoga senata pod predsjedavanjem senatora E. Kafannera 1951. godine.⁴ U različitim literaturama pronalazimo brojne definicije i shvaćanja organiziranog kriminala pa zato treba upozoriti na opasnost da se takve definicije iskrivljuju i pojednostavljaju. Organizirani kriminal jedan je od najznačajnijih problema razvijenih zemalja, ali i zemalja u tranziciji. Države su se suočavale sa sve više kriminala u društvu u kojemu nisu mogli pronaći rješenje kako spriječiti ili barem smanjiti kriminal. Ta ekonomska snaga i bogatstvo društva dovela je do toga da kriminalci posegnu za teškim kaznenim djelima kako bi nametnuli svoju volju ili sačuvali dosada postignutu poziciju i moć. Zbog toga prevladavao je strah u društvu zbog korumpiranih državnih organizacija, osvete njihovih članova te zbog njihove velike povezanosti i utjecaja. Istovremeno, teško je bilo dokazati sudjelovanje u organiziranom kriminalu. Država je bila prisiljena uvesti različite zakonske mehanizme radi uspješnije borbe protiv organiziranog kriminaliteta. Zbog teškog otkrivanja i dokazivanja te racionalnog zaključka da najbolja saznanja o kaznenom djelu ima sam počinitelj ili sudionik u tim kaznenim djelima kao pripadnik, stvorila se ideja da se određenom pripadniku zločinačke

¹ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24), čl. 286. st. 2. ZKP

² Primorac, Damir; Šarić, Semir, Svjedok pod imunitetom (svjedok pokajnik) u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, br. 3, 2013., str. 589.

³ Skorupan, Vesna, Penalni sustav pred izazovom organiziranoga kriminala, Kriminologija & socijalna integracija, vol. 8, br. 1-2, 2000, str. 71-72.

⁴ *Ibid.*, str. 71.

organizacije, odnosno presumptivnom počinitelju kaznenih djela, ponudi odustanak od kaznenoga progona, te status krunskog svjedoka u zamjenu za njegov svjedočki iskaz koji bi trebao pridonijeti otkrivanju i dokazivanju počinitelja kaznenih djela, te također sprječavanju činjenja dalje kaznenih djela.⁵ Pa tako i jedan od mehanizama jest upravo krunski svjedok u kojem je vidljivo odstupanje od načela legaliteta. Zato država takav dokaz (iskaz) može upotrijebiti samo kada ne postoje druge mogućnosti suzbijanja organiziranoga kriminaliteta.

Ovaj rad podijeljen je na sedam poglavlja. Rad započinje uvodom. U samom uvodu objašnjava se tema rada te zašto je relevantna. Nadalje se u sljedećem poglavlju razmatra sam pojam krunskog svjedoka te povijesni razvoj tog instituta. U trećem poglavlju razmatra se primjena načela svrhovitosti kao iznimka načela legaliteta. Slijedi četvrto poglavlje u kojemu će se analizirati zakonodavno uređenje krunskog svjedoka u Republici Hrvatskoj, odnosno materijalne pretpostavke, postupak stjecanja statusa krunskog svjedoka i načelo razmjernosti. U sljedećem poglavlju obraditi će se pravni položaj krunskog svjedoka u kaznenom postupku odnosno sam iskaz krunskog svjedoka te odustanak od kaznenog progona. U petom poglavlju obradit će se zaštita krunskog svjedoka, odnosno zaštita ugroženih svjedoka. Šesto poglavlje sadržat će analizu sudske prakse, a prvenstveno problematiku nezakonitih dokaza vezanih za iskaz krunskog svjedoka te uvjeta za stjecanje statusa krunskog svjedoka. Posljednje poglavlje ovog rada sadržat će zaključna razmatranja.

⁵ Pajčić, Matko, Ugroženi svjedoci u kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 12, br. 1, 2005., str. 42.

2. Institut krunskog svjedoka

2.1. Pojam

Svjedok je fizička osoba, različita od okrivljenika, koja može iznijeti bilo što o kaznenom djelu ili počinitelju ili drugim važnim okolnostima.⁶ Predmet iskazivanja svjedoka su činjenice, bilo da ih je osoba spoznala sama ili čula od drugih osoba, no važno je naglasiti da svjedokova mišljenja, stavovi i vrijednosne procijene ne mogu biti predmet iskazivanja. Kod svjedoka je uvijek bitno utvrditi od kuda mu je što poznato, tj. takozvan „*causa scientiae*“.⁷ Odluke sudova najčešće su utemeljene upravo na iskazima svjedoka, što dokazuje važnost iskaza koji još uvijek, unatoč povećanoj važnosti drugih načina utvrđivanja činjenica primjenom suvremenih tehnologija, predstavlja u velikom broju kaznenih postupaka dokaznu osnovu na kojoj se zasniva presuda. Okrivljenik je osoba protiv koje postoji osnovana sumnja da je počinila određeno kazneno djelo te se zato protiv nje vodi kazneni postupak, ali ipak je više subjekt nego objekt kaznenog postupka. Tako okrivljenik u kaznenom postupku ima pravo na šutnju bez navođenja razloga, nije dužan poduzimati nikakve aktivne radnje, već samo određene trpjeti te ne mora davati nikakva obećanja. Nasuprot tome, svjedok ima niz dužnosti, kao što su dužnost odazvati se pozivu suda, dužnost iskazivanja, dužnost istinitog iskazivanja, a sve to pod prijetnjom novčane kazne, kazne zatvora i kaznenog djela davanje lažnog iskaza. Iz svega navedenog proizlazi da ista osoba ne može u istom kaznenom postupku biti i okrivljenik i svjedok. Zapravo, važno je napomenuti da se protiv svjedoka koji se u određenom kaznenom predmetu poziva da iznese svoje saznanje o određenim činjenicama, ne vodi kazneni postupak.⁸ No, za razliku od sustava kontinentalne pravne tradicije, u engleskom kaznenom postupku 1898. godine pojavio se institut u kojem se okrivljenik može javiti kao „svjedok u vlastitoj stvari“. To je bilo njegovo pravo, a ne dužnost, a značilo je da okrivljenik, ako želi iskazivati u kaznenom postupku, može iskazivati kao svjedok. Dakle, okrivljenik u tom institutu dobiva prava i obveze i svjedoka.⁹ Takav institut, međutim, nije uobičajen u sustavima kontinentalne pravne tradicije.

U kaznenom postupku, osoba koja je sudjelovala u jednom od oblika počinjenja kaznenog djela zajedno s drugim osobama, može iskazivati kao suokrivljenik ili kao svjedok.¹⁰ Hoće li neka osoba u kaznenom postupku imati procesnu ulogu okrivljenika ili svjedoka može ovisiti o razdvajanju kaznenog postupka, okončanju kaznenog progona, pristanku na suradnju s tužiteljstvom, raznom vrstom stranačkih

⁶Krapac, Davor i suradnici, Kazneno procesno pravo, Institucije, knjiga I., VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2020., str. 481.

⁷ *Ibid.*

⁸ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 34.

⁹ Krapac, Davor, Engleski kazneni postupak, Pravni fakultet u Zagrebu, 1995., str. 79.

¹⁰ Đurđević, Zlata, Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, br. 2., 2009., str. 784.

nagodbi te njihovoj volji i interesu u kaznenom postupku.¹¹ Uloge svjedoka i okrivljenika međusobno se ne podudaraju zbog posve različitih funkcija, prava i obaveza koje imaju u kaznenom postupku. U usporedbi s okrivljenikom svjedok je osoba za koju je vjerojatno da ima neka saznanja o činjenicama koje se utvrđuju u kaznenom postupku te se zato poziva pred sud da iznese svoja saznanja o tim činjenicama. Ne moraju biti isključivo saznanja, dovoljno da postoji vjerojatnost odnosno mogućnost da ima saznanja kako bi bilo dovoljno da ga sud pozove da iznese svoj iskaz.¹² Možemo reći da svjedok pomaže kaznenom pravosuđu u otkrivanju određenih činjenica.

U samom ZKP-u nalazi se odredba koja kaže da je svaka osoba koja se kao svjedok poziva na svjedočenje, dužna odazvati se pozivu te obvezna svjedočiti. Opća obveza svjedočenja sadrži tri dužnosti. Prva dužnost je odazvati se pozivu.¹³ Druga dužnost jest iskazivanje, a treća je iskazivanje istine, s time da se ne smije se ništa prešutjeti. Sve te dužnosti svjedočenja su pod prijetnjom pravnih sankcija odnosno novčane kazne, kazne zatvora pa čak i kaznenog djela davanja lažnog iskaza. Postoje i neke iznimke od svjedočenja koje je važno spomenuti. U zakonu su predviđene situacije takozvane relativne nesposobnosti za svjedočenje.¹⁴ Relativno nesposobne za svjedočenje su osobe koje i da žele svjedočiti to ne bi mogle. Također zakon predviđa i osobe koje su oslobođene dužnosti svjedočenja odnosno osobe koje uživaju blagodat nesvjedočenja.¹⁵ Postoji i treća iznimka od obveze svjedočenja koju zakon predviđa. Svjedoci ne moraju odgovoriti na pojedina postavljena pitanja ako je vjerojatno da bi time izložili sebe ili bliskog srodnika kaznenom progonu, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti.¹⁶

No, postoje svjedoci kojima prijeti nekakva opasnost prilikom davanja iskaza. Ovisno o tome dolazi li ta opasnost od naknadnog čina neke druge osobe ili od samog ispitivanja, razlikujemo dvije skupine ugroženih svjedoka.¹⁷ Svjedoke kojima prijeti opasnost od samog ispitivanja još nazivamo „posebno osjetljivi“ svjedoci, oni spadaju u ovu drugu skupinu ugroženih svjedoka. Razlog zašto ih se tako naziva jest taj što samim ispitivanjem takvih svjedoka, zbog njihovog psihičkog i fizičkog stanja u kojem se nalaze, može doći do njihove traumatizacije (tu je riječ najčešće o žrtvama određenih kaznenih djela, djeci oštećenoj kaznenim djelom ili osobama s posebnim potrebama).¹⁸ U prvu skupinu spadaju svjedoci kojima prijeti opasnost od druge osobe. Najčešće uloge ugroženih svjedoka imaju prikriveni istražitelj i krunski svjedok.

¹¹ *Ibid.*

¹² Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 39.

¹³ Čl. 283. st. 3. ZKP

¹⁴ Čl. 284. ZKP

¹⁵ Čl. 285. ZKP

¹⁶ Čl. 286. ZKP

¹⁷ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 39.

¹⁸ *Ibid.*, str. 38.

Kao jedan od najučinkovitijih instrumenata u borbi protiv organiziranoga kriminaliteta, posebice protiv kaznenih djela zlouporabe opojnih droga, nedozvoljene trgovine oružjem i ljudima, jest upravo institut krunskog svjedoka. Krunskog svjedoka možemo definirati kao pripadnika zločinačke organizacije. U Kaznenom zakonu¹⁹ je definiran pojam zločinačkog udruženja,²⁰ pa se zločinačkim udruženjem smatraju najmanje tri osobe koje su se udružile sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela. Problem koji se ovdje javlja jesu teškoće u otkrivanju i dokazivanju počinitelja kaznenih djela, pa samim time dolazimo do logičnog zaključka da najbolja saznanja o počinjenju kaznenog djela ima sam počinitelj. Iz navedenog proizlazi ideja da se određenom pripadniku zločinačke organizacije odnosno presumptivnom počinitelju kaznenog djela, ponudi odustanak od kaznenog progona i status krunskog svjedoka u zamjenu za njegov svjedočki iskaz koji bi trebao pridonijeti otkrivanju kaznenog djela i počinitelja, kao i dokazivanju te sprječavanju u daljnjem počinjenju kaznenih djela. Sud je taj koji na zahtjev državnog odvjetnika dodjeljuje status krunskog svjedoka tom pripadniku zločinačke organizacije kako bi on mogao svjedočiti o članovima te zločinačke organizacije te planiranju i samom počinjenju kaznenog djela.

Postupak dodjele statusa krunskog svjedoka u hrvatskom kaznenom poretku uređen je posebnim zakonom, *lex specialis*, a to je Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta²¹ (dalje u tekstu: ZUSKOK). Davanjem statusa krunskog svjedoka pripadniku zločinačke organizacije, državno odvjetništvo se obvezuje odustati od kaznenog progona te osobe u zamjenu za njezin cjeloviti iskaz, čime se odstupa od načela legaliteta. Korištenje instituta krunskog svjedoka je rijetko te neke države imaju po jednog ili dva zaštićena svjedoka na milijun stanovnika.²² Problem je taj što mogućnost primjene instituta krunskog svjedoka predstavlja odstupanje za profesionalne počinitelje koji mogu računati na izbjegavanje kažnjavanja odavanjem podataka o drugim počiniteljima. Takvi svjedoci često se vraćaju počinjenju kaznenih djela još dok su i u programu zaštite, a zbog toga postoji rizik vjerodostojnosti njihovog iskaza.²³ Također, kod pokajnika koji se ne vraćaju kriminalu primijećeni su kronični osjećaji straha i tjeskobe, veliki duševni poremećaji i visoka stopa samoubojstva.²⁴

Valja još napomenuti da postoji i posebna vrsta instituta krunskog svjedoka. ZUSKOK je predvidio mogućnost da Glavni državni odvjetnik od suda zahtjeva da pravomoćno osuđenom pripadniku zločinačke organizacije ublaži kaznu, odnosno tijelu nadležnom za uvjetni otpust kažnjenika predloži prijevermeno

¹⁹ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24) - KZ

²⁰ Čl. 328. st. 4. KZ

²¹ Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17)

²² Karas, Željko, Uvod u kriminalistiku, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2012., str. 168.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

donošenje odluke o uvjetnom otpust u zamjenu za svjedočki iskaz.²⁵ Iskaz te osobe mora biti važan za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela počinjenih u okviru zločinačke organizacije ili počinitelja tih kaznenih djela, odnosno za otkrivanje i sprječavanje činjenja kaznenih djela od strane pripadnika zločinačke organizacije, a navedeno je potrebno da bi uopće Glavni državni odvjetnik mogao podnijeti takav zahtjev ili prijedlog sudu. O njegovom zahtjevu odlučuje sud, koji u slučaju da zahtjev prihvati, rješenjem dopušta da se označeni u zahtjevu ispita kao svjedok. Uz to, sud može preinačiti pravomoćnu presudu bez obnove kaznenog postupka u dijelu odluke o kazni i ublažava kaznu za najmanje 1/3 do najviše 2/3 izrečene kazne. Tu se ne radi o krunskom svjedoku *stricto sensu* jer nije riječ o okrivljeniku od čijeg se progona odustaje u zamjenu za njegov potpuni i okolnosni svjedočki iskaz, već je riječ o osuđeniku tj. osobi koja je već pravomoćno osuđena kao pripadnik zločinačke organizacije.²⁶

Možemo još spomenuti i institut procesnog imuniteta svjedoka koji se razlikuje od krunskog svjedoka, ali postoje i neke sličnosti. Sličnost svrhe između ta dva instituta je upravo u tome što i kod jednog i kod drugog instituta dolazi do odustanka od kaznenog progona radi pribavljanja svjedokovog iskaza, radi otkrivanja i dokazivanja počinitelja kaznenih djela. Institut procesnog imuniteta uveden je ZKP-om 2008. godine.²⁷ Naime, svjedok nije obavezan odgovarati na postavljena pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili sebi bližnju osobu kaznenom progonu, težoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti.²⁸ Međutim, u slučaju kada svjedok odbija dati odgovore na pitanja zbog opasnosti da bi sebe ili sebi bližnju osobu izvrgnuo kaznenom progonu, tada državni odvjetnik može njemu ili njemu bliskoj osobi ponuditi imunitet te odustanak od kaznenog progona, u zamjenu za iskaz tog svjedoka, ali ako je taj iskaz važan za dokazivanje kaznenog djela. Taj iskaz svjedoka mora biti važan za dokazivanje kaznenog djela druge osobe i to nekog od kataloški navedenih kaznenih djela u ZKP-u. Prema izvornom tekstu čl. 286. ZKP postojale su pretpostavke koje je bilo potrebno ispuniti kako bi se on mogao primijeniti, a koje ispunjavaju zahtjeve načela razmjernosti: da se radi o odgovoru svjedoka važnog za dokazivanje, da je predmet dokazivanja počinjenje kaznenog djela za kojeg je propisana kazna zatvora od deset godina ili više godina te da je kazneno djelo okrivljenika teže od djela za koje se svjedok izlaže kaznenom progonu.²⁹ Oba instituta su u suprotnosti s načelom legaliteta, s obvezom objektivnosti tijela kaznenog progona te sa zapovijedi jednakog postupanja prema građanima. Važna razlika kod ova dva instituta je što o statusu krunskog svjedoka odlučuje sud, dok je kod procesnog imuniteta riječ o dogovoru između državnog odvjetnika koji postupa u tom predmetu i svjedoka bez sudjelovanja suda. Izmjene ZKP-a iz 2013. godine dotaknule su u velikoj mjeri i institut procesnog imuniteta svjedoka. Prema novom zakonodavnom

²⁵ Čl. 37. ZUSKOK

²⁶ Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 495.

²⁷ Đurđević, Z., *op. cit.* (bilj. 10), str. 793.

²⁸ Čl. 286. st. 2. ZKP

²⁹ Đurđević, Z., *op. cit.* (bilj. 10), str. 793.

uređenju, da bi državni odvjetnik mogao svjedoku dati imunitet u zamjenu za njegovu izjavu, mora se raditi o izjavi koja je važna za dokazivanje nekog od kataloški navedenih kaznenih djela (čl. 286. st. 2. ZKP). Važno je i da postoji vjerojatnost da bi svjedok sebe odnosno bliskog rođaka izložio kaznenom progonu za kazneno djelo s manjom propisanom kaznom od kazne koja je propisana za kazneno djelo u odnosu na koje iskazuje, s tim da se kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža ne može dati izjava o nepoduzimanju kaznenog progona (čl. 286. st. 4. ZKP). Protiv svjedoka se ne može poduzeti kazneni progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava, ali se može progoniti za kazneno djelo davanja lažnog iskaza (čl. 286. st.5. ZKP).

Kao glavnu razliku između instituta krunskog svjedoka i procesnog imuniteta svjedoka, možemo izdvojiti činjenicu da osoba kojoj se jamči procesni imunitet nije osumnjičenik.³⁰ U tom slučaju, državni odvjetnik ne odustaje od kaznenog progona kao kod krunskog svjedoka, već takvoj osobi jamči da na temelju iznesenih činjenica kojima inkriminira sebe ili bliskog rođaka, neće uopće pokrenuti kazneni progon.³¹ Institut procesnog imuniteta može se dodijeliti i kada svjedok odbije odgovoriti na pojedino pitanje, za razliku od instituta krunskog svjedoka koji nema takvu povlasticu. Krunski svjedok takav status dobiva upravo zato jer iskazuje o okolnostima koje su ga već izvrgle kaznenom progonu, samo što je odlukom suda na prijedlog državnog odvjetnika došao na položaj svjedoka s položaja okrivljenika. Stoga, krunski svjedok je uvijek osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik protiv kojeg je već podnesena kaznena prijava ili se vodi kazneni postupak.

³⁰Ivičević Karas, Elizabeta; Burić, Zoran; Pajčić, Matko, Suradnici pravosuđa: poredbenopravna rješenja i hrvatsko kazneno procesno pravo, Pravni vjesnik br. 1, 2021., str. 47.

³¹*Ibid.*

2.2. Povijesni razvoj

Desetljećima su se pravni poretki borili s izazovom pronalazjenja rješenja za organizirani kriminal, terorizam te teška kaznena djela koja su prijetila modernom društvu. Rješenja koja su pravni sustavi u početku pronalazila su bile razne vrste mjera nagrađivanja takozvanih „suradnika pravosuđa“.³² „Suradnicima pravosuđa“ nazivamo okrivljenike ili osumnjičenike koji su odlučili surađivati s vlastima tako što pomažu u otkrivanju i procesuiranju teških kaznenih djela i njihovih počinitelja na način da prvenstveno svjedoče pred sudom. Razni oblici i mjere nagrađivanja su se dodjeljivale „suradnicima pravosuđa“.³³ Oni zapravo *stricto sensu* označavaju osobe koje kao krunski svjedok ili svjedok pokajnik sudjeluju u kaznenom postupku za najteža kaznena djela, posebice korupciju, organizirani kriminalitet i terorizam.³⁴ U kontinentalnim europskim zemljama tek 1980-ih godina se pojavljuju mjere nagrađivanja „suradnika pravosuđa“, a danas je upotreba instituta krunskog svjedoka neophodno sredstvo u borbi protiv najtežih zločina, posebice organiziranog kriminala i terorizma, jer za ta kaznena djela je najteže pronaći materijale dokaze. Institut krunskog svjedoka prvi put se pojavio u Engleskoj.³⁵ Svjedočanstva supočinitelja odnosno krunskog svjedoka, bila su glavni dokaz na koji su se oslanjala tijela za provođenje zakona u Engleskoj, a zauzvrat su dobivali različite pogodnosti. Morali su se oslanjati na svjedočanstva supočinitelja upravo zbog nedostatka sustavne kriminalističke istrage sve do 19 stoljeća.³⁶

Takav institut se tek kasnije pojavio pod drugačijim nazivima i u Sjedinjenim Američkim Državama (daljnje u tekstu SAD), ali tamo je taj institut prvenstveno vezan uz priznanje krivnje.³⁷ Četiri su glavna oblika priznanja krivnje: otvoreno priznanje krivnje, nagodba o optužbi, zabrana kazne i obvezujuće priznanje koje, za razliku od ostala tri oblika, zapravo obvezuje sud. Osim pristanka na priznanje krivnje, postojao je i „sporazum o suradnji“ u kojem je moguće pristati na suradnju s vlastima u kaznenom progonu drugih optuženika i zločina.³⁸ Sud je i ovdje taj koji zadržava konačnu diskreciju odlučivanja o kazni, bilo to smanjenje kazne ako je okrivljenik pružio znatnu pomoć u istrazi ili kaznenom progonu osobe, ili pružanje imuniteta od kaznenog progona toj osobi u zamjenu za suradnju. Takvo postupanje je moguće u SAD-u zbog toga jer državni odvjetnik nije vezan načelom legaliteta.

³² Ivičević Karas, E.; Burić, Z.; Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 30), str. 36.

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*, str. 37.

³⁶ Ivičević Karas, Elizabeta, *CONSENSUAL JUSTICE IN CROATIAN CRIMINAL PROCEDURAL LAW: THE NEED FOR A SYSTEMATIC APPROACH*. EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC), 4, 2020., str. 37.

³⁷ Ivičević Karas, E.; Burić, Z.; Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 30), str. 38.

³⁸ *Ibid.*

Suradnici pravde ili institut svjedoka pokajnika u talijanskom pravu službeno su regulirani 1979. godine.³⁹ Svrha uvođenja ovog instituta u Italiji prvotno je bila progon terorizma, a zatim je proširen i na druga teška kaznena djela (poput otmice radi otkupnine, proizvodnje i trgovine drogom) te na organizirani kriminal, ali i na neka lakša kaznena djela poput kršenja autorskih prava, krijumčarenja cigareta i krađe.⁴⁰

U zadnjih dvadesetak godina hrvatski kazneni postupak doživio je niz reformi koje su prvenstveno bile uvjetovane usklađivanjem s europskim pravnim standardima, ali i nastojanjem da se kazneni postupak učini što učinkovitijim i ekonomičnijim.⁴¹ Tako je i hrvatski zakonodavac počeo slijediti trend ubrzanja kaznenoga postupka kroz uvođenje različitih oblika konsenzualnih postupaka koji je prisutan u usporednom pravu europskih zemalja kontinentalne pravne tradicije.⁴² Povijest konsenzualnih formi u hrvatskom kaznenom postupku seže u 1998. godinu kada je na snagu stupio Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine.⁴³ Taj ZKP/97 je bio prva kaznenoprocena kodifikacija Republike Hrvatske nakon njezina osamostaljenja. Prema ZKP/97 u hrvatski kazneni postupak uvedena su dva konsenzualna oblika, a to su kazneni nalog i uvjetna odgoda ili odustanak od kaznenog progona. Oba instrumenta bila su namijenjena u primjeni za lakša kaznena djela.⁴⁴ Kasnije su u hrvatskom kaznenom postupku predviđena dva instrumenta koja su primjenjiva za učinkovitije procesuiranje i dokazivanje teških kaznenih djela, ali su isključena u odnosu na okrivljenike koji se terete ili bi mogli biti optuženi za najteža kaznena djela: već spomenuti krunski svjedok i procesni imunitet svjedoka.⁴⁵ Krunski svjedok odnosno svjedok pokajnik prvi put je uveden u Zakon o kaznenom postupku 1997. godine.⁴⁶ Iznimna pravna neodređenost i nepostojanje bilo kakvog oblika sudske kontrole, bila je glavna karakteristika prvog zakonodavnog rješenja.⁴⁷ Status krunskoga svjedoka mogao je dodijeliti glavni državni odvjetnik osobi protiv koje je bila podnesena kaznena prijava ili se protiv nje vodio kazneni progon, a postala je članom zločinačke organizacije. Konkretni cilj ovog konsenzualnog oblika bio je jasno definiran: dobivanje iskaza koji je važan za otkrivanje kaznenog djela i pripadnika zločinačke organizacije.

Krajem 20. stoljeća ozbiljne prijetnje organiziranog kriminaliteta i korupcije nastaju u institucijama demokratskog društva. Organizirani kriminal je taj koji ugrožava temeljne vrijednosti društva dok korupcija je ta koja prijeti vladavini prava, ljudskim pravima i demokraciji.⁴⁸ Povodom tih

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*, str. 39.

⁴¹ Ivičević Karas, E., *op. cit.* (bilj. 36), str. 407.

⁴² *Ibid.*, str. 407.

⁴³ *Ibid.*, str. 408.

⁴⁴ *Ibid.*, str. 410.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 418.

⁴⁶ Zakon o kaznenom postupku (NN 110/1997) – ZKP/97, čl. 176. ZKP/97

⁴⁷ Ivičević Karas, E.; Burić, Z.; Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 30), str. 45.

⁴⁸ Novosel, Dragan, Posebnosti zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 8, br. 2, 2001., str. 41.

prijetnji organiziranog kriminala i korupcije donesen je 19. listopada 2001. godine Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala (dalje u tekstu: ZUSKOK). Dodjeljivanje statusa krunskog svjedoka je detaljno uređeno po prvi puta upravo u tom zakonu koji je donesen 2001. godine. Drugi konsenzualni oblik, procesni imunitet koji služi za otkrivanje i dokazivanje teških kaznenih djela i počinitelja istih, pojavljuje se u hrvatskom kaznenom procesnom pravu s novim ZKP-om 2008. godine.⁴⁹ Ovaj institut temeljno je izmijenjen 2013. godine zbog odluke Ustavnog suda iz 2012. godine kojom je institut proglašen neustavnim, ponajviše zbog nepoštivanja načela razmjernosti.⁵⁰ Osoba koja dobiva imunitet svjedoka u tom trenutku nije osumnjičenik, odnosno ova vrsta imuniteta štiti svjedoka od kaznenog progona u vezi s njegovim iskazom. Državni odvjetnik joj ne nudi odustajanje od kaznenog progona, ali garantira da na temelju inkriminirajućih činjenica koje iznosi bilo za nju samu bilo za bliskog srodnika neće biti kažnjeno gonjena.

⁴⁹ Ivičević Karas, E.; Burić, Z.; Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 30), str. 46.

⁵⁰ Ustavni sud Republike Hrvatske, UI-448/2009 od 19. srpnja 2012., točke 143. – 146.3

3. Primjena načela svrhovitosti ili oportuniteta u institutu krunskoga svjedoka

Načelo legaliteta, koje jamči jednakost u primjeni zakona, jedno je od najviših i najbitnijih načela kaznenog procesnog prava u zemljama kontinentalne Europe, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Ono se svrstava u načela koja se odnose na pokretanje i započinjanje kaznenog postupka.⁵¹ Kao takvo je implementirano u Zakonu o kaznenom postupku.⁵² Načelo legaliteta u hrvatskom pravu veže državnog odvjetnika u slučaju kada poduzima u kaznenom postupku radnje sukladno svojim zakonskim ovlastima. Državni odvjetnik kao tijelo državne vlasti dužan je pokrenuti kazneni progon,⁵³ kada su za to ispunjene dvije zakonom propisane pretpostavke.⁵⁴ Prva, pozitivna pretpostavka je da mora postojati osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se pokreće kazneni postupak po službenoj dužnosti.⁵⁵ No, ako osnovana sumnja nestane ili se naknadno pojave smetnje za progon, državni odvjetnik može odustati od kaznenoga progona, pa je riječ o negativnoj pretpostavci.⁵⁶

Osnovana sumnja da je neka osoba počinila kazneno djelo za koje se pokreće kazneni postupak po službenoj dužnosti ima dvojako značenje. U logističkom smislu ona označava stanovit stupanj izvjesnosti spoznaje o postojanju ovih činjenica, dok u pravnom smislu predstavlja standard koji građanima jamči da će psihološka ocjena kojim se do te spoznaje dolazi biti utemeljena na objektivnim i povjerljivim kriterijima.⁵⁷ Taj stupanj izvjesnosti mora biti takav da se u kaznenom postupku osuđujuća presuda osobe koja se smatra počiniteljem čini izglednijom nego oslobađajuća presuda, a ti izgledi proizlaze iz postojećih dokaza na kojima se sumnja osniva. Pritom prosudba državnog odvjetnika mora ići u dva smjera: prognostičkom i dijagnostičkom.⁵⁸ Prognostički smjer podrazumijeva uzimanje u obzir svih činjenica koje bi mogle dovesti i do osuđujuće i do oslobađajuće presude. S druge strane, dijagnostički smjer podrazumijeva da državni odvjetnik u svoju ocjenu uključi sve izvore saznanja koje govore o tim činjenicama.⁵⁹ Samo takva kompletna prosudba državnog odvjetnika može dovesti do pravilnog zaključka o pokretanju i provođenju kaznenog progona.

⁵¹ Krapac., D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 87.

⁵² Čl. 2. ZKP

⁵³ Čl. 2. st. 2. ZKP

⁵⁴ Krapac., D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 100.

⁵⁵ Čl. 2. st. 3. ZKP

⁵⁶ Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 100.

⁵⁷ *Ibid.*, str. 101.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*, str. 102

Smetnje za poduzimanje kaznenog progona možemo podijeliti u dvije skupine. Prva skupina smetnji jesu pravne smetnje prema kaznenom procesnom zakonu.⁶⁰ To su slučajevi u kojima prijavljeno kazneno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, ili je nastupila zastara, ili je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem, ili je već pravomoćno presuđeno, ili pak postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon. Nadalje procesne smetnje postoje i ako postoje okolnosti koje isključuju krivnju, te ako nema osnovane sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo. Druga skupina su stvarne smetnje,⁶¹ koje prema zakonu obuhvaćaju slučajeve kada postoje podaci u prijavi koji upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna. Ako postoji bilo koja od navedenih smetnji državni odvjetnik će odbaciti prijavu rješenjem.

Načelo legaliteta je zapravo jamstvo građanima da će tijelo kaznenog progona pokrenuti kazneni postupak kad god se za to ispune ovi zakonski uvjeti i da će tako postupati jednako prema svima, bez diskriminacije. No, postoje neke iznimke od načela legaliteta.⁶² Jedna od iznimaka obuhvaća slučajeve kada neka osoba, koja je postala pripadnikom zločinačke organizacije, pristane svojim iskazom pred tijelima kaznenog postupka pridonijeti dokazivanju kaznenog djela i krivnje članova zločinačke organizacije. Pri tome državni odvjetnik mora ocijeniti da postoji razmjer između težine počinjenih kaznenih djela i važnosti iskaza te osobe, te da je takva nagodba s pokajnikom važna za otkrivanje kaznenog djela i članova zločinačke organizacije. Još jedna od iznimaka od načela legaliteta jest i dodjela procesnog imuniteta.

U definiciji načela legaliteta prema samom zakonu, vidljiv je dio odredbe koji kaže „ako zakonom nije drugačije propisano“, što zapravo ukazuje da je time zakonodavac uveo mogućnosti slučajeva postupanja po načelu oportuniteta.⁶³ Samim time dolazimo do zaključka da je načelo legaliteta pravilo, a načelo oportuniteta iznimka. No, ako kažemo da je svako načelo zapravo opći pojam te da svaki od njih ima svoju suprotnost, onda možemo reći da je načelo oportuniteta direktna suprotnost načela legaliteta pri čemu se oni međusobno isključuju. No, zbog tradicionalno dominantnog načela legaliteta, načelo oportuniteta se i dalje smatra iznimkom istog.⁶⁴ Pri tome je zakonodavac jasan: kazneni progon može se izbjeći kad se svrha kaznenog prava u širem smislu može postići i bez provedenog postupka, ili kada to zahtijeva neki drugi viši interes.

⁶⁰ Čl. 206. st. 1. t. 1-4 ZKP

⁶¹ Čl. 206. st. 1. t. 5 ZKP

⁶² Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 105.

⁶³ Brozović, Juraj, Načelo oportuniteta u hrvatskom kaznenom procesnom pravu: nova rješenja i mogućnosti praktične primjene, *Pravnik*, vol. 45, br. 90, 2011., str. 18.

⁶⁴ *Ibid.*

Načelo oportuniteta ili svrhovitosti bilo je dugo razmjerna novost u europskoj kontinentalnoj tendenciji i praksi kaznenog procesnog prava.⁶⁵ Kao direktna suprotnost načelu legaliteta ono se polako probijalo u odredbe zakona kako bi danas postalo gotovo pravilo što je vidljivo iz njegove problematične široke primjene. S jedne strane, teži izbjeći kazneni progon kada to zahtijevaju razlozi ekonomičnosti, dok s druge strane, teži izbjeći kazneni progon kad je javni interes za osudom počinitelja kaznenog djela umanjen, odnosno kada se ista svrha može postići i bez provedenog kaznenog postupka.⁶⁶ Načelo svrhovitosti ili oportuniteta možemo definirati kao procesnu mogućnost tijela kaznenog progona da unutar ovlaštenja koja im daje zakon, odustanu od kaznenog progona, unatoč općoj dužnosti poduzimanja kaznenog progona kada to zahtijevaju razlozi ekonomičnosti ili svrha kaznenog progona.⁶⁷ Ovo načelo zapravo u sebi sadrži dvije temeljne svrhe: izbjeći kazneni progon kad to zahtijevaju razlozi ekonomičnosti te izbjeći kazneni progon kad je javni interes za osudom počinitelja kaznenog djela umanjen, odnosno ista svrha može se postići i bez provedenog kaznenog postupka. Moguće je reći da je izostanak javnog interesa materijalno pravna pretpostavka načela oportuniteta. I to zato što je upravo javni interes za kažnjavanje temelj kaznenog prava. Ako državni odvjetnik ne poduzme kazneni progon, a postoji javni interes za kažnjavanjem, to bi značilo protivljenje samom načelu legaliteta. Preopterećenost sudova neriješenim predmetima, dugotrajnost i skupoća postupaka, složeniji oblici kriminaliteta i teško njihovo dokazivanje problemi su s kojima se susreće Republika Hrvatska, a i brojni drugi suvremeni pravni sustavi. No načelo oportuniteta smatra se sredstvom rješavanja tih problema jer ono omogućuje odustanak od kaznenog progona čime se rasterećuje čitav sustav.

Granice opsega načela oportuniteta određene su kaznenim zakonom. Upravo je područje organiziranoga kriminala važno područje primjene ovoga načela.⁶⁸ Opće pretpostavke za primjenu ovog instituta određene su Zakonom o kaznenom postupku.⁶⁹ Uz to da bi državni odvjetnik rješenjem odbacio kaznenu prijavu ili odustao od kaznenog progona mora ispuniti uvjete prema Zakonu o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. On može to učiniti, ako je to razmjerno težini počinjenih kaznenih djela i značenju iskaza te osobe, te ako je važno za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i članova zločinačke organizacije. Svjedočki iskaz mora biti razmjeran težini počinjenog kaznenog djela, ali to se ne odnosi na navedena kaznena djela u ZUSKOK-u, koja isključuju mogućnost stjecanja statusa krunskog svjedoka. U slučaju počinjena tih kaznenih djela oni su isključeni uopće iz pregovaranja i nagađanja, jer je zakonodavac prepoznao da bi moglo doći do bunjenja oko javnog interesa kažnjavanja.

⁶⁵ *Ibid.*, str. 15.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*, str. 16.

⁶⁸ *Ibid.*, str. 19.

⁶⁹ Čl. 206c. ZKP

4. Pretpostavke i postupak stjecanja statusa krunskog svjedoka

4.1. Materijalne pretpostavke i načelo razmjernosti

Da bi dobila status krunskog svjedoka, osoba mora ispuniti određene pretpostavke koje su detaljno propisane u ZUSKOK-u (čl. 36. st. 1.), a sud je taj koji donosi odluku.⁷⁰ Propisane Pretpostavke moraju kumulativno biti ispunjene.⁷¹ Glavni državni odvjetnik može od suda zahtijevati donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je član zločinačke organizacije uz ispunjenje prve pretpostavke, a to je: da je protiv nje podnesena kaznena prijava ili se vodi kazneni postupak za kazneno djelo (iz čl. 21. ZUSKOK) počinjeno u okvirima zločinačke organizacije (čl. 36. st. 1. t. 1. ZUSKOK).⁷² Sama kaznena prijava policije protiv određene osobe nije dovoljna da bi državni odvjetnik pokrenuo postupak dodjeljivanja statusa krunskog svjedoka toj određenoj osobi.⁷³ Državno odvjetništvo može ponuditi status krunskog svjedoka samo osobi u vezi s kojom postoje osnove za donošenje naloga o provođenju istrage ili dovoljno dokaza za podizanje optužnice. U suprotnom je ono dužno odbaciti kaznenu prijavu, odnosno poduzeti potrebne radnje da bi prikupilo potrebne dokaze za ustanovljavanje dovoljnog stupnja sumnje za provođenje istrage, odnosno podizanje optužnice ako se radi o djelu za koje se istraga ne provodi.⁷⁴ Sljedeća pretpostavka koju treba ispuniti je da postoje okolnosti na temelju kojih se prema Kaznenom zakonu pripadnik zločinačke organizacije može osloboditi kazne ili olakotne okolnosti na temelju kojih se kazna može ublažiti (čl. 36. st. 1. t. 1. ZUSKOK). Time se zapravo isključuje dodjela statusa krunskog svjedoka svakoj osobi kod koje ne postoji ni jedna okolnost na temelju koje bi sud mogao osloboditi kazne tu osobu prema Kaznenom zakonu, ili ne postoji ni jedna okolnost vezana za počinjenje kaznenog djela koju bi sud mogao uzeti u obzir kao olakotnu okolnost i ublažiti kaznu, prilikom izbora vrste i mjere kazne.⁷⁵ Sljedeća pretpostavka koja mora biti ispunjena jest da je iskaz te osobe razmjernan težini počinjenja kaznenog djela (čl. 36. st. 1. t. 2. ZUSKOK). Konačno, zadnja pretpostavka koju je potrebno ispuniti jest da je iskaz te osobe važan za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije ili njihovih počinitelja, odnosno za otkrivanje i sprječavanje kaznenog djela zločinačke organizacije (čl. 36. st. 1. t. 2. ZUSKOK).⁷⁶

⁷⁰ Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 492.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 43.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*, str. 44.

⁷⁶ *Ibid.*

Načelo razmjernosti jako je bitno prilikom dodjele statusa krunskog svjedoka. Ono je konkretizirano kroz precizne uvjete za dodjelu statusa krunskog svjedoka iz čl. 36. ZUSKOK-a.⁷⁷ Cilj načela razmjernosti jest upravo zaštita prava pojedinca od neograničene uporabe zakonodavnih i provedbenih ovlasti državnih tijela. Ovo načelo dopušta zakonodavcu da djeluje samo do mjere koja je potrebna za postizanje određenog cilja, tj. cilja od javnog interesa, te to doprinosi pravičnosti u društvu. Strogo poštivanje načela razmjernosti osigurava da se sporazumni oblik dodjele statusa krunskog svjedoka koristi samo kao posljednje sredstvo, kada ne postoje nikakve druge mogućnosti za učinkovito suzbijanje organiziranog kriminala.⁷⁸ Uz to, važno je da detaljnu kontrolu poštivanja načela razmjernosti provodi sud.⁷⁹

Načelo razmjernosti je načelo u kojem su državna tijela dužna utvrditi da je težina počinjenja kaznenog djela razmjerna važnosti iskaza za uspješno vođenje kaznenih postupaka protiv pripadnika zločinačke organizacije, odnosno da je javni interes za dobivanje svjedočkog iskaza te osobe jači od javnog interesa njegovog kaznenog progona. ZUSKOK je sam odredio slučajeve u kojima je isključio ispitivanje kao krunskog svjedoka osobe koje su počinile ova kaznena djela (čl. 39. ZUSKOK): 1. najteža kaznena djela protiv života, vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, spolne slobode; 2. organizatora zločinačke organizacije; 3. poticatelja na počinjenje kaznenih djela iz nadležnosti USKOK-a, s ciljem da protiv potaknute osobe bude pokrenut postupak za to kazneno djelo.⁸⁰ U tim slučajevima je zakonodavac *ex lege* proglasio težinu kaznenih djela, odnosno kriminalne aktivnosti počinitelja nerazmjernim s njegovim iskazom bez obzira na njegovu važnost za suzbijanje organiziranog kriminala.

⁷⁷ Ivčević, Karas, E., Burić, Z., Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 30), str. 46.

⁷⁸ *Ibid.*, str. 46.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Čl. 39. ZUSKOK

4.2. Postupak stjecanja statusa krunskog svjedoka

U hrvatskom kaznenom procesnom pravu, i postupak dodjele statusa krunskog svjedoka uređen je posebnim zakonom odnosno ZUSKOK-om (čl. 29.-49. ZUSKOK).⁸¹ Ravnatelj USKOK-a daje inicijativu za ispitivanje određenog počinitelja kao svjedoka tako što podnese prijedlog Glavnom državnom odvjetniku. Prije nego li Ravnatelj podnese takav prijedlog, on prvo mora provesti postupak kako bi se ustanovilo postoji li pretpostavke za ispitivanje te određene osobe kao krunskog svjedoka (čl. 36. st. 1. ZUSKOK).⁸² Uz to mora pribaviti ispravu, odnosno pisanu izjavu u kojoj se počinitelj obvezuje da će kao svjedok u kaznenom postupku iskazivati istinu i da neće ništa prešutjeti o onom što mu je poznato vezano za kazneno djelo zločinačkog udruženja, drugim počiniteljima, o pribavljenoj imovinskoj koristi ili drugoj koristi, prihodu, predmetima, pribavljenoj imovini ili drugim okolnostima u vezi s tim kaznenim djelom. Također se obvezuje da ništa drugo osim onoga što će iskazivati kao svjedok nije poznato vezano za to kazneno djelo. Ravnatelj ima obvezu upozoriti tog potencijalnog svjedoka da, ukoliko bude davao lažan iskaz, time čini kazneno djelo i da će za to odgovarati (čl. 45. st. 2. ZUSKOK).⁸³

Krunski svjedok u kaznenom postupku nema povlasticu neodgovaranja na pojedino pitanje, odnosno ta osoba je dužna odgovarati na pitanja (ona koja se odnose na zločinačko udruženje) makar bi time izložila sebe ili sebi blisku osobu teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili kaznenom progonu. Kao što je već spomenuto, na obrazloženi prijedlog Ravnatelja USKOK-a, uz ispunjenje potrebnih pretpostavki za ispitivanje određene osobe, Glavni državni odvjetnik može sudu⁸⁴ podnijeti zahtjev za donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je kao pripadnik zločinačke organizacije, odnosno zločinačkog udruženja, pravomoćno osuđena. Isto tako može zajedno sa zahtjevom podnijeti i zahtjev za obnovu kaznenog postupka radi preinake te pravomoćne presude glede odluke o kazni, ako je njezin iskaz važan za otkrivanje i dokazivanje kaznenog djela koje je počinjeno u okviru zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja ili počinitelja tih kaznenih djela ili za otkrivanje i sprječavanje činjenja kaznenih djela od strane pripadnika zločinačke organizacije (čl. 37. st. 1. ZUSKOK).

Na temelju prijedloga Ravnatelja USKOK-a Glavnom državnom odvjetniku, glavni državni odvjetnik može do zakazivanja rasprave zahtijevati od suda donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je pripadala zločinačkom udruženju.⁸⁵ O zahtjevu odlučuje vijeće županijskog suda. Vijeće

⁸¹ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 43.

⁸² Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 493.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Čl. 31. ZUSKOK

⁸⁵ Krapac, D. i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 494.

donosi odluku u roku od 8 dana od primitka zahtjeva na sjednici vijeća na koju može pozvati Glavnog državnog odvjetnika, osumnjičenika/okrivljenika te njegovoga branitelja.

Opće pravilo koje proizlazi iz čl. 39. ZKP jest da se stvarna i mjesna nadležnost državnih odvjetnika izvodi iz nadležnosti suda pred kojim državni odvjetnik postupi, a nadležnost suda određena je kaznenim djelom koje je predmet postupka, stadijem postupka te mjestom počinjenja djela. No, u ZUSKOK-u je potpuno suprotna situacija. Nadležnost suda ovisi o nadležnosti Ureda. To proizlazi iz toga da se prvotno moraju odrediti kaznena djela za koja Ured obavlja poslove državnog odvjetništva, a tek onda se određuje da su za postupanje u tim predmetima nadležna koja od četiri županijska suda. Sudovi kojima se podnosi zahtjev, odnosno koji su stvarno ili mjesno nadležni, jesu županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zgrebu, osim ako ZUSKOK ne propisuje drugačije. Sudovi su u sastavu vijeća od tri sudaca (čl. 34. st. 1. ZUSKOK) u predmetima koji su navedeni u čl. 21. ZUSKOK. Vijeće može zahtjev Glavnog državnog odvjetnika rješenjem odbiti ili prihvatiti. Vijeće će odbiti zahtjev ako je podnesen nakon zakazivanja rasprave, te tu možemo primijetiti da je ZUSKOK odstupio od kazneno-procesnog pravila da se u slučaju nepravodobno podnesenog podneska se on odbacuje, a ne odbija (čl. 41 st. 1. t. 1. ZUSKOK). Vijeće će odbiti zahtjev i ako smatra da iskaz krunskog svjedoka nije u interesu otkrivanja i kaznenog progona drugih pripadnika zločinačke organizacije (čl. 41. st. 1. t. 2. ZUSKOK), a može ga odbiti ako smatra da nije vjerojatno da će krunski svjedok dati svoj potpun i okolnosni iskaz u kaznenom postupku, ili da je vjerojatno da će uskratiti obavijesti važne za otkrivanje ili sprječavanje drugih kaznenih djela članova zločinačke organizacije (čl. 41. st. 2. ZUSKOK).

Protiv rješenja vijeća Glavni državni odvjetnik može podnijeti žalbu u roku od 48 sati o kojoj će odlučivati Vrhovni sud RH u roku od 3 dana.⁸⁶ Vijeće donosi sljedeće odluke u slučaju kada prihvati zahtjev Glavnog državnog odvjetnika: 1. da dopušta da se osoba navedena u zahtjevu (osumnjičenik/okrivljenik) ispita kao svjedok u kaznenom postupku; 2. odredit će da se iz sudskih spisa izdvoje zapisnici i službene bilješke o njegovim prijašnjim iskazima.⁸⁷

⁸⁶ Čl. 41. st. 3. ZUSKOK

⁸⁷ Čl. 42. ZUSKOK

5. Pravni položaj krunskog svjedoka u kaznenom postupku

5.1. Iskaz krunskog svjedoka

Jednom davno Jeremy Bentham istaknuo je jednu tvrdnju „Svjedoci su oči i uši pravde“. I danas iskaz svjedoka ima veliko praktično značenje.⁸⁸ Iskaz svjedoka je iskaz osobe protiv koje se ne vodi kazneni postupak, a za koju je vjerojatno da nešto zna o činjenicama koje se utvrđuju u kaznenom postupku i zato je pozvana da pred tijelo kaznenog postupka iznese to svoje saznanje.⁸⁹ Unatoč velikom napretku tehnologije koja je pridonijela razvoju načina utvrđivanja činjenica, i danas se koristi upravo iskaz svjedoka kao suvremeni način utvrđivanja činjenica te se velik broj odluka donosi na temelju iskaza svjedoka.⁹⁰ Iskazu svjedoka potrebno je pristupati s povećanom pažnjom i oprezom, jer da bi on bio vjerodostojan, potrebno je da bude objektivan i nepristran. Problem koji nam se javlja kod iskaza ugroženih svjedoka, kojima prijeti opasnost (njima samima ili njima bliskim osobama) prilikom iskazivanja, jest taj što ne znamo od koga ili čega prijeti takva opasnost, tko ugrožava svjedoke i na koji način. U većini slučajeva tu je zapravo riječ upravo o počiniteljima kaznenih djela o kojima svjedok ima saznanja i treba svjedočiti, jer bi baš njegov iskaz mogao pridonijeti osuđujućoj presudi.⁹¹ I zato počinitelji kaznenih djela i članovi zločinačkog udruženja nastoje spriječiti korištenje iskaza svjedoka i to na razne načine.⁹² Na primjer, jedan od načina je potkupljivanje svjedoka, što i nije opasno za samog svjedoka, ali jest opasno za interes kaznenog postupka, te zastrašivanje s ciljem da svjedok izmjeni svoj iskaz po čak i do fizičke eliminacije njega ili njemu bliskih osoba.⁹³

Iskaz svjedoka, kao što smo već rekli, je najčešći dokaz u kaznenom postupku, no treba upozoriti da prilikom njegovog ocjenjivanja treba biti oprezan. Većina svjedoka koji su vidjeli neki kriminalni događaj potječe iz kruga okrivljenikovih ili oštećenikovih znanaca, prijatelja ili rođaka pa je zato od njih teško očekivati pouzdan i potpun iskaz, no čak i oni koji nisu njihovi znanci, prijatelji ili rođaci, a vidjeli su neki kriminalni događaj, često ne mogu dati takav iskaz. Za suokrivljenika možemo reći da je on dokazno sredstvo *sui generis* odnosno posebna dokazna radnja, a takvo stajalište opravdavaju okolnosti da iskaz tog suokrivljenika može imati u postupku svjedočku funkciju u odnosu na drugog suokrivljenika.⁹⁴ Posebnost položaja suokrivljenika jest u tome što je riječ o sobi koja je sudjelovala u počinjenju kaznenih djela i osobno su joj poznate okolnosti pod kojima se djelo dogodilo pa zato

⁸⁸ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 34.

⁸⁹ Krapac, D., i suradnici, *op. cit.* (bilj. 6), str. 481.

⁹⁰ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 39.

⁹¹ Đurđević, Z., *op. cit.* (bilj. 10), str. 786.

⁹² Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 39.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Đurđević, Z., *op. cit.* (bilj. 10), str. 784.

suokrivljenikov iskaz objektivno može biti od velike važnosti za dokazivanje kaznenog djela i krivnje drugih suokrivljenika.⁹⁵ Iako postoje posljedice takvog iskaza suokrivljenika, država se nije spremna toga odreći. Posljedice takvog iskaza jesu moguće nevjerodostojne procesne pozicije okrivljenika te interesne pozicije jednog suokrivljenika u odnosu na drugog.⁹⁶ Međutim, iskaz jednog od dotada suokrivljenika, koji nakon nagodbe s tužiteljem iskazuje kao svjedok, može biti motiviran nastojanjem da se osigura što bolja pozicija u nagodbi pa zato takav iskaz može biti i neistinit.⁹⁷ Za suokrivljenika se s pravom tvrdi da je on najbliži „svjedok“ počinjenju kaznenog djela, ali je istovremeno i najgori mogući „svjedok“ jer nije riječ o promatraču, već o sudioniku, koji u pravilu ima interes u kaznenom postupku. Unatoč svemu tome država je ta koja je spremna odustati od svojih temeljnih postulata kako bi pribavila takav iskaz suokrivljenika, pa i po cijenu odustanka od kažnjavanja počinitelja kaznenih djela pribaviti njegov svjedoči iskaz.⁹⁸

Kako je već spomenuto ranije, u ZUSKOK-u je određeno odnosno taksativno navedeno zbog kojih kaznenih djela se određena osoba neće ispitati kao krunski svjedok. Iskaz takve osobe koja je počinila koje od navedenih kaznenih djela, neće se uzeti u obzir bez obzira koliko važan bio taj iskaz upravo zbog težine kaznenog djela koje je počinila ta osoba. Takva osoba neće niti ostvariti status krunskog svjedoka.⁹⁹ Iz toga vidimo da je zakonodavac postavio granicu ispod koje neće ići bez obzira na ostvarenu korist u otkrivanju počinitelja kaznenih djela od iskaza krunskog svjedoka.

⁹⁵ *Ibid.*, str. 784.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ Ivičević Karas, Elizabeta; Burić, Zoran; Pajčić, Matko, Krunski svjedok – Posebni konsenzualni oblik za dokazne svrhe, u: Sustavni pristup modelima konsenzualne pravde u hrvatskom kaznenom postupku – Prijedlozi za rekonstrukciju normativnog okvira (Ivičević Karas, Elizabeta; Đurđević, Zlata; Bonačić, Marin; Burić, Zoran (ur.)), Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Zagreb, 2024., str. 419.

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ Čl. 39. ZUSKOK

5.2. Obveze krunskog svjedoka

Davanjem osumnjičeniku/okrivljeniku položaja svjedoka ne nastaju samo obaveze za njega, već i za državno odvjetništvo. U ZKP-u je navedeno da Glavni državni odvjetnik može pod uvjetima i na način koji su propisani posebnim zakonom rješenjem odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona tijekom kaznenog postupka, ako je to razmjerno težini počinjenih kaznenih djela i značenju iskaza tog svjedoka, a važno je za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i članova zločinačke organizacije, odnosno zločinačkog udruženja.¹⁰⁰ U ZUSKOK-u nije točno navedeno kada glavni državni odvjetnik mora odbaciti kaznenu prijavu odnosno odustati od kaznenog progona.¹⁰¹ On može odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona odmah nakon što je vijeće prihvatilo da tu osobu ispita kao svjedoka ili kasnije, a to je stvar dogovora između te osobe i Glavnog državnog odvjetnika. Glavni državni odvjetnik će izjaviti da odustaje od njegova kaznenog progona najkasnije do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka protiv pripadnika zločinačke organizacije. Tako drugi rok za odustanak daje mogućnost državnom odvjetniku da ocijeni je li krunski svjedok iznio sve činjenice i okolnosti na koje se obvezao, odnosno je li dao lažni iskaz u kojem slučaju će se nastaviti kazneni progon, odnosno pokrenuti kazneni postupak protiv njega. Daljnja kriminalna aktivnost krunskog svjedoka također ukida zabranu njegova progona za kaznena djela počinjena u okviru zločinačke organizacije o kojoj je svjedočio. Tako su u ZUSKOK-u navedeni slučajevi u kojem će državni odvjetnik nastaviti kazneni progon ili pokrenuti kazneni postupak¹⁰²: 1. ako krunski svjedok nije iznio sve činjenice i okolnosti ili je dao lažni iskaz; 2. ako krunski svjedok prije pravomoćnog okončanja kaznenog postupka počini novo kazneno djelo iz nadležnosti USKOK-a ili drugo najteže kazneno djelo; 3. ako je u roku dvije godine nakon što mu je sud rješenjem dodijelio položaj krunskog svjedoka postao pripadnik zločinačke organizacije i u njenim okvirima počinio kazneno djelo iz nadležnosti USKOK-a.

¹⁰⁰ Čl. 206.e ZKP

¹⁰¹ Novosel, D., *op. cit.* (bilj. 48), str. 69.

¹⁰² Čl. 46. ZUSKOK

6. Zaštita krunskog svjedoka

Opasnost koja prijete društvu od organiziranog kriminala navela je kazneno pravo na napor pronalaženja prikladnih zakonodavnih rješenja koja će omogućiti otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela koja su počinjena od strane članova zločinačkog udruženja.¹⁰³ Ali, isto tako je bitno zadržati razinu poštivanja ljudski prava i sloboda sudionika u kaznenom postupku. Osim što je potrebno boriti se protiv tog organiziranog kriminaliteta, potrebno je težiti otkrivanju tih kaznenih djela i kažnjavanju njihovih počinitelja, a sve to kako bi se održao cilj zaštite društva. Važno je također i uvođenje postupovne i izvanpostupovne zaštite ugroženih svjedoka.¹⁰⁴ Tijelo koje sudjeluje u postupku dužno je postupati se posebnim obzirom glede zaštite svjedoka. Važno je uočiti da nisu svi svjedoci u jednakom položaju u kaznenom postupku. Moguće je da nekim svjedocima prijete opasnost zbog njihovog sudjelovanja u kaznenom postupku.¹⁰⁵ Pošto su svjedoci ti koji zapravo doprinose kaznenom progonu svojim svjedočenjem, mora postojati adekvatna zaštita tih svjedoka.

Vrlo je složeno pitanje zaštite svjedoka u kaznenom postupku za kaznena djela organiziranog kriminala, zato što je prilikom pravnog uređenja tog pitanja potrebno voditi računa o uravnoteživanju više suprotstavljenih interesa. Interesi okrivljenika i države (koja predstavlja nositelja kaznenog progona) uvijek su suprotstavljeni, dok interes svjedoka ponekad se poklapa, a ponekad dolazi u sukob s jednim ili oba navedena interesa.¹⁰⁶ Kada se ne bi pružila prikladna zaštita svjedocima, mogli bismo reći da je takav sustav nehuman. Isto tako svjedoci koji ne bi imali prikladnu zaštitu bili bi skloni zbog straha promijeniti sadržaj svoga iskaza na način koji bi bio povoljniji za počinitelja kaznenog djela. Pojam zločinačke organizacije, odnosno organiziranog kriminala u sebi sadrži velik utjecaj na svjedoke, te je njihovo ustrojstvo uređeno na način u kojem se povećava njihova zarada činjenjem kaznenih djela, a smanjuju rizici otkrivanja i procesuiranja.¹⁰⁷

Kao jedan od glavnih elemenata za sprječavanje kaznenog progona članova zločinačkog udruženja te smanjivanje rizika procesuiranja jest zastrašivanje svjedoka. Osim mogućnosti zastrašivanja svjedoka postoji i likvidacija svjedoka, što naravno ima potencijalan veliki utjecaj na psihološku moć svih svjedoka općenito.¹⁰⁸ Zastrašivanje svjedoka je prijetnja svjedoku s ciljem da ga se zastraši kako bi odustao od davanja iskaza, ili kako bi promijenio sadržaj svoga iskaza na način koji bi odgovarao interesima osobe

¹⁰³ Pajčić, Matko, Zaštita svjedoka u postupcima za kaznena djela organiziranog kriminaliteta, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 46, br. 4, 2009., str. 711.

¹⁰⁴ *Ibid.*, str. 730.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 712.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 730.

¹⁰⁷ *Ibid.*, str. 715.

¹⁰⁸ *Ibid.*, str. 713.

koja vrši zastrašivanje. Postoje izravno i neizravno zastrašivanje.¹⁰⁹ Izravno zastrašivanje je upućivanje prijjetnji ili primjena nasilja (fizičkog nasilja) prema svjedoku, dok je neizravno zastrašivanje vrsta zastrašivanja koja se ne sastoji u poduzimanju radnji usmjerenih zastrašivanju određenog svjedoka, već koje proizlaze iz reputacije određene osobe ili zločinačke organizacije u vezi s uporabom nasilja u prošlosti.¹¹⁰ Zastrašivanje svjedoka imati će velik utjecaj i pogubne posljedice na učinkovitost sustava kaznenog pravosuđa. Važno je uočiti da ZUSKOK ne uređuje zaštitu krunskih svjedoka, već samo uvjete i postupak za dobivanje statusa krunskog svjedoka.¹¹¹ No, postupovna zaštita krunskog svjedoka ostvaruje se kroz odredbe ZKP-a, dok se izvanpostupovna zaštita ostvaruje kroz poseban zakon. Iznimno, postoje odredbe ZUSKOK-a koje mogu poslužiti zaštiti krunskog svjedoka, a to su odredbe čl. 42. st. 2. po kojoj vijeće pri donošenju rješenja određuje da se iz sudskih spisa izdvoje zapisnici i službene bilješke o ranijim iskazima koje je osoba sa statusom krunskog svjedoka dala kao osumnjičenik ili okrivljenik, ako takvi postoje. Također i odredba čl. 40. st. 3. ZUSKOK-a nalaže da se sjednica na kojoj vijeće odlučuje o zahtjevu glavnog državnog odvjetnika održava uz isključenje javnosti. U ZUSKOK-u postoji i odredba čl. 44. u kojoj je obligatorno isključenje javnosti s onog dijela glavne rasprave u kaznenom postupku u kojem se ispituje krunski svjedok.

6.1. Postupovna zaštita

Hrvatsko kazneno procesno pravo u pravilu ne sadrži posebne odredbe kojima se pruža dodatna zaštita ugroženim svjedocima u kaznenim postupcima zbog kaznenih djela organiziranog kriminaliteta, već se u pravilu primjenjuju opće postupovne odredbe koje važe za sve kaznene postupke.¹¹² ZKP uređuje postupovnu zaštitu ugroženih svjedoka. Zaštita svjedoka sastoji se od posebnog načina ispitivanja svjedoka i sudjelovanja u postupku te mjera zaštite svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka.¹¹³ Usvojio se poseban postupak zaštite odnosno ispitivanja i sudjelovanja svjedoka u postupku kako bi se ostvario cilj zaštite ugroženih svjedoka. No, isto tako time ugrožavamo položaj okrivljenika, odnosno zadiremo u njegova temeljna prava koja su zajamčena unutarnjim i međunarodnim pravom. Najveći pravni prigovor u usvajanju ovog posebnog povlaštenog postupovnog statusa ugroženih svjedoka je pravo

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*, str. 713.

¹¹¹ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 46.

¹¹² Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 721.

¹¹³ Čl. 294. st. 2. ZKP

okrivljenika na suočavanje sa svjedocima optužbe.¹¹⁴ To pravo nam dolazi iz čl. 6. st. 3. t. d. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda gdje se navodi da okrivljenik ima pravo „da ispituje ili dade ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisutnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe.“¹¹⁵ Takvo pravo nalazimo i u našem Ustavu Republike Hrvatske u čl. 29. st. 2. t. 6. gdje se navodi da „u slučaju sumnje ili optužbe zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima pravo da ispituje ili dade ispitati svjedoke optužbe i da zahtijeva da se osigura nazočnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe.“¹¹⁶ No, u slučaju ugroženog svjedoka koji ima pravo na procesnu zaštitu, pravo okrivljenika da izravno ispita svjedoka optužbe balansira se sa spomenutim pravom svjedoka. Poseban način ispitivanja ugroženih svjedoka rezultat je balansiranja spomenutih dvaju legitimnih prava i interesa.

Čim se sazna za vjerodostojnost okolnosti iz čl. 294. st. 1. ZKP državni odvjetnik će predložiti sucu istrage poseban način sudjelovanja u postupku i poseban način ispitivanja svjedoka (čl. 295. st. 1. ZKP). Državni odvjetnik podnosi prijedlog sucu istrage, uz prethodno obavještanje svjedoka, u zapečaćenom omotu s naznakom „ugroženi svjedok - tajna“, a predaje ga osobno ili putem istražitelja.¹¹⁷ Državni odvjetnika taj prijedlog koji podnosi sucu istrage može podnijeti i prije podizanja optužnice (čl. 295. st. 3. ZKP). Ako je okrivljenik taj koji predloži ispitivanje ugroženog svjedoka, državni odvjetnik može podnijeti odgovarajući prijedlog sucu istrage, a ako se ne složi s prijedlogom zatražit će odluku suca istrage. Oblik postupovne zaštite, odnosno u čemu se sve može sastojati način ispitivanja svjedoka naš zakonodavac je predvidio u dva stupnja zaštite. Prvi stupanj je samo prikrivanje identifikacijskih podataka, odnosno niži stupanj zaštite svjedoka. U tom slučaju ispitivanje se provodi pod pseudonimom, bez iznošenja osobnih podataka, a u ostalom dijelu ispitivanje se provodi prema općim odredbama o ispitivanju svjedoka (čl. 296. st. 1. ZKP).¹¹⁸ Važno je istaknuti da je svjedok u istoj prostoriji kao i ostali sudionici u postupku, te da ga okrivljenik i branitelj mogu vidjeti.¹¹⁹ Zato upitno je koliko je ovakva zaštita učinkovita iz razloga što postoji mogućnost slučajnog susreta i prepoznavanja svjedoka od strane okrivljenika.¹²⁰ Viši stupanj zaštite je prikrivanje izgleda svjedoka. U našem zakonu je propisano da će se u tom slučaju ispitivanje obaviti „posredstvom audio-video uređaja za prijenos slike i zvuka“ te da će se

¹¹⁴ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 47.

¹¹⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pročišćeni tekst (MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17)

¹¹⁶ Ustav Republike Hrvatske, pročišćeni tekst, (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

¹¹⁷ Čl. 295. st. 1. ZKP

¹¹⁸ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 50.

¹¹⁹ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 723.

¹²⁰ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 5), str. 50.

lik i glas svjedoka izmijeniti.¹²¹ Vodeći računa o zaštiti svjedoka sudac istrage je taj koji donosi odluku o snimanju i načinu provedbe snimanja (čl. 297. st. 2. ZKP).

6.2. Izvanpostupovna zaštita

Posebnim zakonom uređena je izvanpostupovna zaštita svjedoka, a to je Zakon o zaštiti svjedoka (dalje u tekstu ZZS).¹²² Izvanpostupovna zaštita je zaštita koja se pruža svjedocima izvan kaznenog postupka, odnosno ona se sastoji od poduzimanja radnji koje ne služe izravnom provođenju kaznenog progona.¹²³ ZZS uređuje uvjete i postupak za pružanje zaštite i pomoći ugroženim osobama i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepredvidivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog iskazivanja u kaznenom postupku za kaznena djela predviđeno u ovom Zakonu. Važno je spomenuti da je potreban pristanak ugrožene osobe kako bi se uključila ta osoba u program zaštite.

Program zaštite nam čine hitne mjere i radnje koje provodi i organizira Jedinica za zaštitu, te obavlja sve druge poslove vezane uz zaštitu ugroženih osoba (čl. 9. ZZS).¹²⁴ A to je zapravo posebna organizirana cjelina u sastavu Ravnateljstva policije MUP zadužena za provođenja Programa zaštite.¹²⁵ Važno je reći da postoji i Povjerenstvo koje je tijelo ovlašteno za donošenje odluke o uključivanju i prekidi provedbe tog Programa. Podnošenje zahtjeva Povjerenstvu za uključivanje ugrožene osobe u Program zaštite isključivo je ovlašten podnijeti Glavni državni odvjetnik. On to čini ako smatra da se na drugi način ne bi mogao osigurati slobodan iskaz svjedoka u kaznenom postupku. Program zaštite se sastoji u poduzimanju mjera njihove zaštite, pri čemu je moguće primijeniti jednu ili više zakonom predviđenih mjera. Mjere zaštite ugroženih osoba su sljedeće: a) tjelesna i tehnička zaštita, b) premještanje, c) mjere prikrivanja identiteta i vlasništva, d) promjena identiteta.¹²⁶ Odluku o primjeni svih mjera donosi Jedinica za zaštitu, osim o najznačajnijoj mjeri, a to je mjera promjene identiteta, o kojoj odluku donosi Povjerenstvo.¹²⁷ Te mjere organizira i provodi Jedinica za zaštitu samostalno, a za osobe koje su lišene slobode u suradnji s Upravom za zatvorski sustav ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa (čl. 17. ZZS). Postoje i osobe koje ulaze u program zaštite svjedoka makar nemaju saznanja potrebnih za kazneni postupak, već su u programu zaštite uključeni na zahtjev ugrožene osobe. Takve osobe u ZZS naziva se

¹²¹ *Ibid.*, str. 50.

¹²² Zakon o zaštiti svjedoka - pročišćeni tekst zakona (NN 163/03, 18/11, 73/17).

¹²³ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 727.

¹²⁴ *Ibid.*, str. 728.

¹²⁵ Čl. 2. st. 1. t. 4. ZZS

¹²⁶ Čl. 17. ZZS

¹²⁷ Pajčić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 729.

bliskim osobama. Kako bi se primijenio ZZS potrebno je ispuniti dva osnovna materijalna uvjeta (čl. 3. ZZS)¹²⁸. Prvi uvjet je da bi dokazivanje kaznenog djela bilo povezano s nerazmjerni teškoćama ili se ne bi moglo provesti na drugi način bez iskaza ugrožene osobe kao svjedoka koji uslijed moguće ugroženosti neće slobodno iskazivati u kaznenom postupku. Drugi uvjet je da se postupak vodi za taksativno određena kaznena djela, a između ostalih tu su i kazneno djelo organiziranoga kriminaliteta. Valja zaključiti da je svrha programa zaštite, pored sigurnosti svjedoka, i osiguranje njegovog iskaza na sudu, pri čemu ova odredba služi kao osiguranje da svjedok neće izigrati dogovor i izmijeniti svoj iskaz s obzirom na čl. 38. t. 3. ZZS.¹²⁹

6.3. Međunarodni izvori o zaštiti svjedoka

Postoji niz međunarodnih pravnih izvora kojima se uređuje zaštita svjedoka u kaznenom postupku za kaznena djela organiziranog kriminala. Prvi izvor jest Konvencija Ujedinjenih Naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala s pripadajućim Protokolima,¹³⁰ a to su protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje ova Konvencija.¹³¹ Ova Konvencija nalaže državama potpisnicama unošenje materijalnopravne i procesnopravne zaštite svjedoka u njihova zakonodavstva. Osim materijalnopravnih odredbi¹³², državama se nalaže i izmjena procesnih propisa te im se pripisuje obveza da u okviru svojih mogućnosti poduzmu odgovarajuće mjere kako bi osigurale adekvatnu zaštitu od moguće odmazde i zastrašivanja svjedoka.¹³³ Važno je još spomenuti da Konvencija predviđa još neke mjere zaštite: 1. osiguravanje fizičke zaštite svjedoka, njihovo premještanje, zabranu otkrivanja informacija glede identiteta i kretanja tih osoba; 2. osiguranje dokaznih pravila koja omogućavaju svjedoku da prilikom davanja njegovog svjedočenja ima određenu sigurnost.¹³⁴

Sljedeći međunarodni izvor je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljenih ljudskih sloboda Vijeća Europe koja ne sadrži izričitu odredbu kojom se pruža zaštita zastrašenim ili posebno osjetljivim

¹²⁸ *Ibid.*, str. 729.

¹²⁹ Čl. 38. t. 3. ZZS - propisano je da se osoba koja ulazi u Program obvezuje da će dati potpuni iskaz u točno određenom postupku ili postupcima u bitnome sukladan sadržaju izjave koja je poslužila kao osnova za uključenje u Program

¹³⁰ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, usvojena rezolucijom 55/25 Opće skupštine 15. studenog 2000.

¹³¹ Pajičić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 716.

¹³² Čl. 23. Konvencije Ujedinjenih Naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala

¹³³ Pajičić, M., *op. cit.* (bilj. 103), str. 716.

¹³⁴ *Ibid.*, str. 716.

svjedocima, pa se pravna osnova mora potražiti u odredbama konvencije kojima se zaštićuje temeljna ljudska prava. Neke od tih odredbi za koje se smatra da pružaju zaštitu svjedocima su zapravo odredbe o temeljnim ljudskim pravima i slobodi: npr. pravo na život (čl. 2.), zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg ponašanja (čl.3.), pravo na slobodu i osobnu sigurnost (čl. 5.) i druga.¹³⁵ Potvrdu za ovo stajalište dao je i Europski sud za ljudska prava u slučaju Doorson protiv Nizozemske¹³⁶ kazavši sljedeće: “Istina je da čl. 6. ne zahtijeva izričito uzimanje u obzir interesa svjedoka općenito, ni svjedoka/žrtava posebno. Međutim, njihov život, sloboda i osobna sigurnost mogu biti u opasnosti kao i interesi zaštićeni člankom 8. Konvencije. Takvi interesi svjedoka i žrtava su načelno zaštićeni drugim, temeljnim odredbama Konvencije, to implicira da države ugovornice trebaju organizirati svoj kazneni postupak na način da ti interesi ne budu neopravdano ugroženi. Interes pravičnog suđenja također zahtijeva da u prikladnim slučajevima interesi obrane budu usklađeni sa interesima svjedoka ili žrtava pozvanih kao svjedoka.”¹³⁷ U ovom je predmetu ESLJP prvi puta zauzeo stav da anonimno svjedočenje ne znači kršenje okrivljenikovog prava na suočenje iz čl.6. st.3. t. d. ESLJP. Anonimnost je predstavljala mjeru zaštite svjedoka, gdje okrivljenik nije imao nikakvih saznanja o osobnim podacima svjedoka. Mjera anonimnosti predlaže se u Preporuci R (97) 13¹³⁸, za koju se navodi da je iznimna mjera te je potrebna provjera takvog svjedoka od strane suda. Anonimnost se može odobriti tek ako se utvrdi da su ispunjeni sljedeći uvjeti: a) da su život i sloboda tog svjedoka ugroženi, ili da je u slučaju prikrivenog istražitelja njegov budući rad ozbiljno ugrožen. Još je važno navesti da se, sukladno kriteriju koji je postavljen u predmetu Doorson presuda ne može temeljiti isključivo ili u odlučnoj mjeri na iskazu anonimnog svjedoka. Vijeće Europe donijelo je više preporuka koje se u potpunosti ili djelomično odnose na zaštitu svjedoka, a 1995. godine donesena je Rezolucija Vijeća Europske Unije o zaštiti svjedoka u borbi protiv internacionalnog organiziranog kriminaliteta, koja poziva sve države da pruže prikladnu zaštitu svjedocima.¹³⁹

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *Ibid.*, str. 717.

¹³⁷ *Ibid.*

¹³⁸ *Ibid.*, str. 718.

¹³⁹ *Ibid.*, str. 719.

7. Analiza sudske prakse

Tumačenje pojedinih odredbi ZUSOK-a i primjenu propisanih pravnih standarda najbolje je sagledati kroz analizu sudske prakse. Sudske odluke također nam služe i u boljem razumijevanju samih odredbi Zakona te samog instituta kranskoga svjedoka. Neke od sudskih odluka koje ću analizirati vezane su za stjecanje statusa kranskog svjedoka, pitanje zakonitost njegovog iskaza te isključenje javnosti, kao i ostale bitne odredbe ZUSKOK-a. Kako bi se došlo do ovih sudskih odluka, korišten je portal sudske prakse Vrhovnoga suda Republike Hrvatske. Na tom portalu postoji više načina pretraživanja sudske prakse, a za potrebe ove analize korišteno je „brzo pretraživanje“ na temelju pojma „kranski svjedok“. Od svih sudskih odluka koje je pokazao pretraživač, izdvojeno ih je nekoliko koje su predmet analize u nastavku rada.

7.1. Stjecanje statusa kranskog svjedoka

Prvi predmet analize je odluka u predmetu Kž-Rz 15/2018-6¹⁴⁰. U ovom predmetu Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje: Vrhovni sud) riješio je da prihvaća žalbu državnog odvjetnika, u kojoj je zahtijevano da se preinači pobijano rješenje na način da se odbije prijedlog optuženika (osobe inicijala B.G.) da se iz spisa izdvoje kao nezakoniti dokaz iskaz svjedoka (osobe inicijala K. F.). Navodi se da je osoba K.F. dobila nezakonito status kranskoga svjedoka te da to ima posljedicu i na sam iskaz tog svjedoka. Iznesena je tvrdnja da nisu postojali niti uvjeti, niti pretpostavke za traženje, kao ni dodjelu statusa kranskog svjedoka toj osobi, jer je ta osoba počinila kazneno djelo ubojstva u pokušaju. Takvo kazneno djelo je zapreka u traženju i dodjeli statusa kranskog svjedoka sukladno čl. 31. st. 1. ZUSKOK-a iz 2001. godine, koji se primjenjuje jer je on bio na snazi u trenutku kada je status kranskog svjedoka zatražen i dodijeljen toj osobi (a danas je to čl. 39. st. 1. važećeg ZUSKOK-a iz 2017.). Vrhovni sud je zauzeo stav o tome može li neka osoba steći status kranskog svjedoka neovisno o tome je li ta osoba određeno kazneno djelo počinila u cijelosti, ili je to bilo kazneno djelo u pokušaju. Odredba čl. 39. t. 1. ZUSKOK-a isključuje, u određenim slučajevima, mogućnost traženja, a time i dodjele statusa kranskog svjedoka. Pogrešno je tumačenje da bi zakonodavac time mislio samo na dovršeno kazneno djelo, s obzirom da odredba čl. 33. st. 2. KZ/97 izrijekom propisuje da će se počinitelj kaznenog djela u pokušaju kazniti kao da je djelo dovršeno, a samo kao fakultativna mogućnost je ostavljena mogućnost blažeg kažnjavanja. Stoga je važno zaključiti da u ocijeni može li neka osoba steći status kranskog svjedoka nije

¹⁴⁰ VSRH, Kž-Rz 15/2018-6 od 8. siječnja 2019.

od značaja je li ona ranije dovršila neko od kaznenih djela navedenih u katalogu koja isključuju mogućnost stjecanja statusa ili se radi o kaznenom djelu u pokušaju.

U predmetu Kž-Us-10/2021-6¹⁴¹ Visoki kazneni sud Republike Hrvatske (dalje: Visoki kazneni sud) riješio je da odbija žalbe okrivljenika kao neosnovane. Okrivljenici su žalbe podnijeli protiv prvostupanjskog rješenja Županijskog suda u Splitu kojim su odbijeni prijedlozi okrivljenika za izdvajanje zapisnika o ispitivanju ugroženog svjedoka (N.) kao neosnovani. Visoki kazneni sud ocijenio je da je još prvostupanjski sud u svome rješenju dao jasne i određene razloge o svim odlučnim činjenicama o kojima ovisi odluka o zakonitosti dokaza čije izdavanje predlažu. Prvostupanjski sud je jasno iznio utvrđenja o statusu krunskog svjedoka te je jasno da je potrebna procedura za dodjelu statusa krunskog svjedoka (prema ZUSKOK-u) u ovom predmetu provedena. Također, utvrđeno je da ne postoje okolnosti iz čl. 39. ZUSKOK-a koje bi dovele do toga da osoba nema status krunskog svjedoka.

Prilikom analiziranja sljedećeg predmeta Kž-Us 121/2020-4,¹⁴² moguće je uočiti važnost razlikovanja statusa ugroženog svjedoka od statusa krunskog svjedoka. Ovdje je Vrhovni sud donio rješenje u kojemu prihvaća žalbe okrivljenih, ukida pobijano rješenje i predmet upućuje prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje. U žalbama okrivljenih se, između ostalog, zahtijevalo da se iz spisa izdvoji zapisnik o ispitivanju ugroženog svjedoka (N.). No, doneseno je još jedno rješenje (Kž-Us-74/2020) u kojem je ukinuto rješenje optužnog vijeća u dijelu u kojim je odbijen prijedlog branitelja okrivljenika (A. V.) za izdvajanjem iz zapisnika o ispitivanju ugroženog svjedoka. Tim rješenjem je prvostupanjskom sudu ukazano na potrebu jasnog utvrđenja svojstva svjedoka pseudonima N. radi donošenja pravilne i na zakonu utemeljene odluke o zakonitosti osporavanog zapisnika. Unatoč tome, prvostupanjski sud je tek uvidom u spis zaključio kako je svjedok pseudonima N. u ovom postupku trebao biti krunski svjedok zato jer je upozoren prema čl. 47. ZUSKOK-a. Okolnost da je svjedok primio upozorenje po članku 47. ZUSKOK-a, sama po sebi nije dovoljna za ostvarivanje statusa krunskog svjedoka, jer da bi netko tko je pripadnik zločinačke organizacije, odnosno zločinačkog udruženja ostvario status krunskog svjedoka potrebno je poštovati proceduru koja je propisana odredbama čl. 37. do 47. ZUSKOK-a.

¹⁴¹ VKSRH, Kž-Us-10/2021-6 od 27. travnja 2021.

¹⁴² VSRH, Kž-Us 121/2020-4 od 21. siječnja 2021.

7.2. Zakonitost iskaza krunskog svjedoka

Predmet Kž-Rz 15/2018-6 je ponovno predmet analize jer se u njemu pojavljuje i pitanje zakonitosti iskaza krunskog svjedoka. Vrhovni sud je iznio mišljenje da, time što je nezakonito dodijeljen status krunskog svjedoka toj osobi, ne znači da je i sam iskaz te osobe odmah nezakoniti, jer ne postoji niti jedna okolnost iz ZKP koja bi ga učinila nezakonitim. Naprotiv, smatra se da je ta osoba (K. F.) ispitana pod jačim garancijama istinitosti njegovog iskaza u svojstvu svjedoka, budući da kao krunski svjedok ne može uskratiti odgovore na pojedina pitanja. Državni odvjetnik je bio upravu kada je u žalbi naveo da zakonitost iskaza krunskog svjedoka nije moguće cijeliti kroz odredbe ZKP za ispitivanje „običnih“ svjedoka, već se zakonitost iskaza krunskog svjedoka treba cijeliti po odredbama na temelju kojih je provedeno ispitivanje u svojstvu krunskog svjedoka, neovisno o tome što je taj status krunskog svjedoka nezakonito dodijeljen. Rješenjem Županijskog suda u Rijeci stekao je status krunskog svjedoka, to rješenje je postalo pravomoćno pa nije bilo mjesta preispitivanju okolnosti koje su dovele do priznanja tog statusa.

Sljedeći predmet analize je Kž-Us 92/10-6.¹⁴³ U ovom predmetu Vrhovni sud je donio rješenje u kojem se odbijaju žalbe optuženika kao neosnovane. Županijski sud u Zagrebu je donio rješenje u kojem je odbio prijedlog branitelja optuženika za izdvajanje iskaza krunskog svjedoka te se protiv tog rješenja žalili optuženi s prijedlogom da se to pobijano rješenje preinači i da se iz spisa izdvoji zapisnik o ispitivanju krunskog svjedoka. U odnosu na neizdvajanje iskaza krunskog svjedoka, oni navode kako obrana nije imala priliku isticati prigovore u postupku kojim je prihvaćen zahtjev Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske da se osoba (T. M.) ispita kao krunski svjedok u tom kaznenom postupku, jer oni nisu bili stranke u tom kaznenom postupku. U navedenom su optuženici upravu, jer oni zaista nisu stranke u postupku, jer stranke su potencijalni krunski svjedok i njegov branitelj. Kako je županijski sud u Zagrebu donio rješenje u kojem je dodijelio status krunskog svjedoka toj osobi jer nije pronašao nikakve okolnosti zbog kojih osoba (T. M.) ne bi mogla dobiti status krunskog svjedoka. Dakle, navedeno rješenje je pravomoćno te iskaz krunskog svjedoka (T. M.) je prema tome zakonit dokaz i podložan je ocjeni kao i svi ostali provedeni dokazi u tom postupku.

U predmetu Kž 23/15-29¹⁴⁴ žalitelji smatraju da postoji bitna povreda odredbe kaznenog postupka iz čl. 367. st. 2. ZKP/97, smatrajući da je iskaz krunskog svjedoka nezakonit jer nisu postojali uvjeti iz čl. 36. st. 1. t. 1. i 2. ZUSKOK-a da se toj osobi dodjeli status krunskog svjedoka. Samim time što nisu

¹⁴³ VSRH, Kž-Us 92/10-6 od 30. lipnja 2010.

¹⁴⁴ VSRH, Kž 23/15-29 od 7. lipnja 2016.

postojali uvjeti za traženje ni za dodjelu statusa krunskog svjedoka te ta okolnost sama za sebe ne čini ovaj iskaz nezakonitim. Iskaz svjedoka (K. F.) u ovom predmetu ne predstavlja nezakoniti dokaz jer ne postoji niti jedna okolnost iz čl. 9. st. 2. ZKP/97 koja bi ga učinila nezakonitim.

7.3. Podnošenje zahtjeva za donošenje rješenja o ispitivanju osobe u svojstvu krunskog svjedoka

Sljedeći predmet analize je Kž-Us-6/11-11¹⁴⁵. U ovom predmetu javlja se pitanje bitne povrede kaznenog postupka iz čl. 367. st. 3. ZKP/97. u kojem se tvrdi da osoba (S. Š.) koja je nezakonito ispitana u svojstvu svjedokinje, jer tvrde da bi određena osoba mogla imati status krunskog svjedoka, između ostalog, mora podnijeti zahtjev najkasnije do početka suđenja, tj. glavne rasprave, odnosno prije podizanja optužnice. No, prema čl. 29. st.2. tada važećeg ZUSKOK-a, zahtjev za donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je postala pripadnik zločinačke organizacije glavni državni odvjetnik je mogao podnijeti do zakazivanja glavne rasprave. Stoga je zaključeno da u ovom predmetu zahtjev za ispitivanje S.Š. u svojstvu krunskog svjedoka podnesen od strane Glavnog državnog odvjetnika prije održavanja glavne rasprave, te je i o njemu odlučeno prije glavne rasprave pa zato da nije došlo do povrede čl. 29. st. 2. ZUSKOK-a.

7.4. Isključenje javnosti

U ovom predmetu Kž-Us 66/10-3¹⁴⁶ govori se o jednoj bitnoj odredbi ZUSKOK-a vezano za institut krunskog svjedoka i načela javnosti. Prvostupanjski sud u ovom predmetu je ispravno utvrdio da dolazi do obligatornog isključenja javnosti po čl. 35. ZUSKOK-a (a danas je to čl. 44. ZUSKOK-a s dijela glavne rasprave na kojoj će biti ispitana osoba o kojoj je sud na prijedlog državnog odvjetnika dodijelio status krunskoga svjedoka. Zakon ne daje drugačiju mogućnost sudu da postupi osim da isključi javnost, te takva odluka treba biti sadržana u rješenju suda kojim je prihvaćen prijedlog državnog odvjetnika da se kao krunski svjedok ispita određena osoba. No, u ovom predmetu vijeće donosi rješenje, ali zaboravlja

¹⁴⁵ VSRH, Kž-Us-6/11-11 od 3. travnja 2013.

¹⁴⁶ VSRH, Kž-Us 66/10-3 od 4. svibnja 2010.

navesti i dodatni dio o isključenju javnosti. Raspravno vijeće u ovom predmetu tu odluku o isključenju javnosti donijelo je naknadno, te takva okolnost nije imala nikakvog utjecaja na to da bi došlo do povrede kaznenog postupka kako se sugeriralo od optuženih u njihovim žalbama. Tu je važno istaknuti da odluku o isključenju javnosti sa dijela rasprave na kojem se ispituje krunski svjedok sud donosi *ex lege*, a ne da bi *ex iudicio* procjenjivao potrebu isključenja javnosti u smislu čl. 293. ZKP (danas čl. 388. ZKP). Upravo zbog toga ovdje se ne radi o bitnoj povredi odredaba kaznenog postupka.

U predmetu Kž 1113/07-3¹⁴⁷ Vrhovni sud donio je rješenje u kojem je djelomično prihvaćena žalba optužene osobe iz tog predmeta, u kojoj se ukida pobijano rješenje u dijelu u kojem je na temelju čl. 331. st. 2. u vezi s čl. 78. st. 1. ZKP odbijen prijedlog branitelja optuženika da se iz spisa izdvoji zapisnik o ispitivanju svjedoka, te se u tom djelu vraća na ponovno suđenje (točka 1e izreke) i odlučeno je da će se za vrijeme ispitivanja krunskog svjedoka u tom predmetu isključiti javnost. Bez obzira na ranije ponašanje i istupanje u javnosti krunskog svjedoka (K. F.), činjenica je da je sud po čl. 44. ZUSKOK-a obvezan isključiti javnost s onog dijela glavne rasprave u kojem će se ispitati krunski svjedok. Sud je propustio to učiniti prilikom donošenja rješenja o prihvaćanju zahtjeva Glavnog državnog odvjetnika za davanje statusa krunskog svjedoka, no to je onda opravdano učinio sud u toč. 2. izreke pobijanog rješenja, te su i u tom djelu prigovori žalitelja neosnovani.

¹⁴⁷ VSRH, Kž 1113/07-3 od 28. studenog 2007.

8. Zaključak

Veliki razvitak međunarodnih i međudržavnih odnosa, međunarodne trgovine, transporta i slično, s jedne strane obogaćuje i unaprjeđuje ljudski život, ali je s druge strane ujedno doprinio pojavi transnacionalnog organiziranog kriminala. Organizirani kriminal više ne poznaje granice i ne bira načine za ostvarivanjem nezakonite dobiti. Uz organizirani kriminal, neminovno se vezuje problem teškog otkrivanja i dokazivanja počinjenih kaznenih djela i njihovih počinitelja. Takva kriminalna udruženja uobičajeno imaju čvrst kodeks lojalnosti njihovih članova. Kodeks lojalnosti, odnosno velika povezanost i odanost članova zločinačkog udruženja, jako je izražena u kriminalnim organizacijama te se čini nemogućim saznati bilo kakve informacije unutar kriminalne skupine. Upravo zato države konstanto tragaju za adekvatnim rješenjem za sprječavanje organiziranog kriminala. Zato se adekvatnim rješenjem smatra odustajanje od kaznenog progona jedne osobe u zamjenu za omogućenje uhićenja nekolicine ostalih članova zločinačkog udruženja. Ponekad je navedeno najdjelotvorniji način pronalaska potrebnih informacija o kaznenom djelu i počinitelju, ali i o nekima neotkrivenim kaznenim djelima, pa čak i planiranim kaznenim djelima. Velika borba protiv organiziranog kriminala rezultirala je brojnim promjenama kaznenog i kaznenog procesnog prava, a to upravo zato da bi se provela zaštita društva u pronalasku tih počinitelja teških kaznenih djela, između ostalog i kroz različite mjere nagrađivanja suradnika pravosuđa. Tako u hrvatskom pravu postoje dva konsenzualna oblika, a to su krunski svjedok i procesni imunitet, namijenjena upravo za dokazne svrhe. Različiti oblici konsenzualnih postupaka adekvatni su alati za postizanje učinkovitijeg i bržeg kaznenog postupka, makar i odstupaju od temeljnih načela.

Prema hrvatskom zakonodavstvu nije jednostavno dobiti status krunskog svjedoka, jer je uz društveni interes, potrebno ispuniti i vrlo stroge uvjete koji su uređeni i propisani ZUSKOK-om. Također, određena su i kaznena djela koja isključuju mogućnost stjecanja statusa krunskog svjedoka. Zapravo, *ex lege* se određuje težina kaznenoga djela nerazmjerna s iskazom krunskog svjedoka. Prilikom analize sudske prakse uočeno je, da kada je riječ o kaznenim djelima koja isključuju mogućnost stjecanja statusa krunskog svjedoka, bilo da je kazneno djelo počinjeno u cijelosti, ili je riječ o kaznenom djelu u pokušaju, to je dovoljno kako osoba ne bi mogla steći status krunskog svjedoka. Svrha svjedočkog iskaza mora biti takva da se tim iskazom doprinosi u progonu najtežih kaznenih djela organiziranog kriminala. Javni interes za dobivanje iskaza krunskog svjedoka mora biti jači od javnog interesa njegovog kaznenog progona. Posebno je važan visoki stupanj zaštite svjedoka kako bi ti iskazi bili cjeloviti i istiniti, te kako bi se svjedoci osjećali sigurno prilikom svojeg iskazivanja. Iz analize sudske prakse vidljivo je da na zakonitost iskaza krunskog svjedoka neće imati utjecaja to što osoba zapravo nije ispunjavala određene

uvjete za stjecanje statusa krunskog svjedoka, a na taj način je svjedočila. Drugim riječima, okolnost da je određenoj osobi nevaljano dodijeljen status krunskog svjedoka neće imati utjecaja na zakonitost iskaza krunskoga svjedoka, što može biti problematizirano iz aspekta načela legaliteta, odnosno iz aspekta načela svrhovitosti koje se može primjenjivati samo ako su za to ispunjeni materijalni i formalni zakonski uvjeti. U zaštitu svjedoka spada i obligatorno isključenje javnosti prilikom ispitivanja krunskog svjedoka, gdje je sud taj koji po samom zakonu isključuje javnost, a ne treba prethodno procjenjivati potrebu za isključenjem javnosti. Prilikom analize sudske prakse jasno je vidljivo da zakon ne daje nikakvu drugu mogućnost osim isključenja javnosti, te da na sudske odluke nema utjecaja čak ni to da je osoba koja ima status krunskog svjedoka istupala u javnost.

9. Literatura

Knjige i članci:

1. Brozović, Juraj, Načelo oportuniteta u hrvatskom kaznenom procesnom pravu: nova rješenja i mogućnosti praktične primjene, *Pravnik*, vol. 45, br. 90, 2011., str. 15-30.
2. Đurđević, Zlata, Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 16, br. 2, 2009., str. 783-808.
3. Ivičević Karas, Elizabeta; Burić, Zoran; Pajčić, Matko, Suradnici pravosuđa: poredbenopravna rješenja i hrvatsko kazneno procesno pravo, *Pravni vjesnik* br. 1, 2021., str. 35-56.
4. Ivičević Karas, Elizabeta, CONSENSUAL JUSTICE IN CROATIAN CRIMINAL PROCEDURAL LAW: THE NEED FOR A SYSTEMATIC APPROACH. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 4, 2020., 405 – 432.
5. Ivičević Karas, Elizabeta; Burić, Zoran; Pajčić, Matko, t Krunski svjedok – Posebni konsenzualni oblik za dokazne svrhe, u: *Sustavni pristup modelima konsenzualne pravde u hrvatskom kaznenom postupku – Prijedlozi za rekonstrukciju normativnog okvira* (Ivičević Karas, Elizabeta; Đurđević, Zlata; Bonačić, Marin; Burić, Zoran (ur.)), Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Zagreb, 2024., str. 29-46.
6. Karas, Željko, *Uvod u kriminalistiku*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2012.
7. Karas, Željko, Neka dokazna pitanja o razgovoru prikrivenog istražitelja s osumnjičenikom, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 19, br. 1, 2012., str. 127-160.
8. Krapac, Davor i suradnici, *Kazneno procesno pravo*, Institucije, knjiga I., VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje; Narodne novine, 2020.
9. Novosel, Dragan, Posebnosti zakona o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 8, br. 2, 2001., str. 41-83.
10. Pajčić, Matko, Ugroženi svjedoci u kaznenom postupku, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 12, br. 1, 2005., str. 33-62.
11. Pajčić, Matko, Zaštita svjedoka u postupcima za kaznena djela organiziranog kriminaliteta, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 46, br. 4, 2009., str. 711-732.

Pravni izvori:

1. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pročišćeni tekst, (NN - MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17).
2. Kazneni zakon, pročišćeni tekst zakona (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24).
3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta (NN 14/2002).
4. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019).
5. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta- pročišćeni tekst zakona (NN 76/09, 116/10, 145/10, 57/11, 136/12, 148/13, 70/17).
6. Zakon o državnom odvjetništvu (NN 67/18).
7. Zakon o zaštiti svjedoka, pročišćeni tekst zakona (NN 163/03, 18/11, 73/17).

Sudske odluke:

1. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž-Rs 15/2018-6
2. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske, Kž-Us 10/2021-6
3. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž-Us 121/2020-4
4. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž 23/15-29
5. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž-Us 92/10-6
6. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž-Us 6/11-11
7. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž-Us 66/10-3
8. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Kž 1113/07-3
9. Ustavni sud Republike Hrvatske, UI-448/2009